

BO'LAJAK O'QITUVCHILARDA O'Z-O'ZINI RIVOJLANTIRISH KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI

Tayanch doktorant - Sh.B.Sagidullaeva

Annotatsiya. Ushbu maqolada o'quvchilarning so'z boyligini oshirishning nazariy asoslari, o'qituvchilarda kundalik kasbiy faoliyatida shakllanadigan muhim kompetensiyalar, bo'lajak o'qituvchilarda o'z-o'zini rivojlantirish kompetensiyasini shakllantirish, o'quv topshiriqlardan foydalanish masalasiga qaratilgan ishlarga respublikamiz olimlari va xorijiy olimlarning qo'shgan hissalarini bo'yicha malumotlar keltirilgan.

Kalit so'zlar: O'quvchi, kompetensiya, motivatsiya, ta'lim, rivojlantirish, topshiriq, imkoniyat.

O'quvchilarning so'z boyligini oshirish hayotiy xarakter kasb etib insonning kundalik faoliyati uchun zarur bo'lgan faoliyatni egallashga xizmat qiladigan topshiriqlar majmuidir. Mazkur topshiriqlar yordamida bo'lajak o'qituvchilarda kundalik kasbiy faoliyat uchun muhim ahamiyatga ega bo'lgan kompetensiyalar shakllanadi. Bunday topshiriqlar yordamida ta'lim oluvchilarda o'z - o'zini rivojlantirish motivatsiyasi hosil bo'ladi, chunki pragmatik topshiriqlar ta'lim oluvchilar faoliyatini bir necha bosqichda tadrijiy tarzda rivojlantirish imkoniyatiga ega. Mazkur topshiriqlar yordamida oliy ta'lim muassasalaridagi o'quv jarayoni maxsuldorligini ta'minlash masalasi aksariyat rivojlangan mamalakatlarining ta'lim tizimi uchun xarakterli hisoblanadi. Chunki o'quvchilarning so'z boyligini oshirish xarakterdagi topshiriqlar talabalarni zarur axborotlar bilan qurollantirish ularning o'zlashtirish darajasini nazorat va tahlil qilish vositasi hisoblanadi.

Dunyoning rivojlangan mamalakatlari Koreya, AQSh, Singapur kabi mamalakatlarda o'quvchilarning so'z boyligini oshirish xarakterdagi o'quv topshiriqlarni bo'lajak o'qituvchilarda o'z-o'zini rivojlantirish kompetensiyasini shakllantirish imkoniyatiga alohida e'tibor qaratilmoqda. Bu sohada keng ko'lamli ilmiy izlanishlar amalga oshirilmoqda. Oliy pedagogik ta'lim mazmunini isloh qilish, o'quv tarbiya jarayonini yangi sifat bosqichiga ko'tarish zaruriyati ta'lim mazmuniga pragmatik xarakterdagi o'quv topshiriqlarini tadrijiy asosida singdirish zaruriyatini kuchaytirmoqda.

Ta'lim jarayonida o'quv topshiriqlardan foydalanish masalasiga bir qator mutaxassislar murojat qilganlar: O.Rozziqov, R.Safarova, B.Adizov, M.Maxmudov, M.Inoyatova, F.Qo'chqorovalar.

MDH mamalakatlaridan Vigotskiy, Liontov, Z.A.Gritsenko, S.A.Denisova, O.V.Djejeley, N.V.Zbarovskaya, S.V.Ivanova, T.N.Kaptan, M.G.Kachurin,

A.P.Kashkarov, L.R.Kerimova, R.A.Kiryanova, Ye.I.Kuzmenkova, S.P.Lavlinskiy, V.A.Lazareva, N.I.Lifinseva, M.Mokina, T.A.Neborskaya, Ye.V.Nikonovich, G.M.Pervova, T.S.Picherol, T.D.Polozova, A.V.Shmidtlarning ishlarida yoritilgan.

S

h

u Shu bilan birga, óquvchilarning sóz boyligini oshirish bo'lajak o'qituvchilarda o'z - o'zini rivojlantirish kompetensiyasini shakllantirishning nazariy asoslari va pedagogik shart - sharoitlarini aniqlash hamda talabalarda o'z - o'zini rivojlantirish komotensiyasini rivojlantirishga yo'naltirilgan ilmiy metodik vazifalar ishlab chiqish.

l Óquvchilarning sóz boyligini oshirish bo'lajak o'qituvchilarda o'z-o'zini rivojlantirish kompitensiyasini shakllantirishning nazariy asoslari va ushbu sohadagi yondashuvlarni aniqlash.

Óquvchilarning sóz boyligini oshirish bo'lajak o'qituvchilarda o'z-o'zini rivojlantirish kompitensiyasini shakllantirishning pedagogik psixologik xususiyatlarining ilmiy talqinini aniqlash.

r Óquvchilarning sóz boyligini oshirish bo'lajak o'qituvchilarda o'z-o'zini rivojlantirish kompitensiyasini shakllantirishning mazmuni va uni tanlash prinsiplarini ishlab chiqish.

a Óquvchilarning sóz boyligini rivojlantirish motivatsiyasini shakllantirishga hizmat qiladigan pragmatik topshiriqlarning turlari va ularni qo'llash metodlarini tanlash.

r Bo'lajak o'qituvchilarda o'z-o'zini rivojlantirish kompitensiyasini shakllantirishning o'z-o'zini rivojlantirishga hizmat qiladigan pragmatik topshiriqlarini guruhlash va ularning didaktik imkoniyatlarini aniqlash.

Bo'lajak o'qituvchilarda pragmatik topshiriqlar yordamida o'z-o'zini rivojlantirish kompitensiyasini shakllantirishning nazariy asoslari, pedagogik shart - sharoitlarini aniqlash. N.Branscombe, D.H.Krotilya, Olgan, ilmiy natijalar ishleri shular jumlasidandir.

Óquvchilarning sóz boyligini oshirish bo'lajak o'qituvchilarda o'z-o'zini rivojlantirish kompitensiyasining nazariy asoslari, pedagogik shart - sharoitlarini faoliyatli, shaxsga yo'naltirilgan, rivojlantiruvchi yondashuvlarga ustuvorlik berish asosida aniqlanadi.

Óquvchilarning sóz boyligini oshirish turlari aniqlanib guruhlangan holda ularning maxsuldorligini ta'minlash mexanizmlari takomillashtiriladi.

Óquvchilarning sóz boyligini oshirish tanlash va tizimlashtirish prinsiplari aniqlanib, topshiriqlarning maxsuldorligini aniqlovchi mezonlar va indikator ko'rsatkichlar belgilab beriladi.

Óquvchilarning sóz boyligini oshirish didaktik imkoniyatlari aniqlanib ulardan rivojlantiruvchi o'quv jarayonida foydalanish metodlari va texnologiyalari takomillashtiriladi.

Óquvchilarning sóz boyligini oshirish yordamida bo'lajak o'qituvchilarda o'z – o'zini rivojlantirish kompetensiyasini shakllantirish jarayoning pedagogik modeli va uning samaradorligi shaxsning kreativligiga ustuvorlik berish asosida ishlab chiqiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Пагг Гордон, and Peter Mc George. «The sorting techniques: a tutorial paper on card sorts, picture sorts and item sorts.» Expert Systems 14. 2 (1997): 80-93.
2. Safarova R.G. Developing professional competence of Future Professionals on the Basis of Cultural Approach. Volume 27 (2022) of Miasto Przyszłości. P 58-63. <https://miastoprzyszlosci.com.pl/index.php/mp/article/view/493>
3. Педагогика: энциклопедия. III жилд / тузувчилар: Жамоа. – Тошкент: «Ўзбекистон миллий энциклопедияси» Давлат илмий нашриёти, 2017. – 400 б.